

[Uitzending 646: Psalm 138:1:1 t/m 139:24]

Ps.138 is een danklied en hoort - volgens het opschrift - tot de collectie van David. De psalm bestaat uit drie delen: de dankzegging - in de verzen 1 t/m 3 - een oproep aan de wereld om de grootheid van de HERE te erkennen - in de verzen 4 t/m 6 - **en** hoop op hulp - in de verzen 7 en 8. Ps.138 ademt vertrouwen uit, wat tot uiting komt in een dubbele herhaling van: vertrouwen op Gods hulp - in de verzen 3 en 7 - **en** vertrouwen op Gods goedheid - in de verzen 2 en 8.

Psalm 138 vers 1: **Een lied van David. Met mijn hele hart zal ik U prijzen en roemen. Ik daag de machtigen uit en zing psalmen voor U.**

De Septuaginta schrijft Ps.138 toe aan Zacharia, vermoedelijk wegens de affiniteit tussen Zacharia en Ps.138:4 en 5. Maar dat is geen argument tegen Davids auteurschap. Het voornaamste argument tegen een vroege datering van de psalm is het geloof aan de algemeenheid van Gods genade in Ps.138. In het algemeen wordt dat als een perspectief van en na de ballingschap gezien. Toch valt het zeker niet uit te sluiten dat wereldwijde perspectieven ook in Davids tijd werden bezongen. Voor een datering in de tijd van David pleit dat de psalm een koningslied is, zoals blijkt uit de uitnodiging aan andere koningen om de HERE te eren - in vers 4. De dichter gaat uit van een belangrijk effect op de koningen van de wereld, hetgeen een hoge positie veronderstelt (Ps.2). Ook de waarschuwing - in vers 6 - tegen koninklijke hoogmoed past hierin, omdat de hemelse Koning dat doorziet en omziet naar **ieder die zich van zijn kleinheid bewust is.**

De dichter zegt de HERE dank met zijn hele hart en psalmzingt ten overstaan van de **zonen van God** voor de HERE. Voor **zonen van God** vinden we in de Bijbelvertalingen verschillende interpretaties. Een aantal vertalingen verstaat onder '**goden**' aardse hoogwaardigheidsbekleders, vandaar de vertaling: **ik daag de machtigen uit.** De term '**goden**' en '**zonen van God**' hebben we in eerdere uitzendingen al uitgebreid besproken en laten we hier verder rusten. Psalm 138 vers 2: **In Uw heilige tempel wil ik op mijn knieën gaan en Uw naam eren om Uw goedheid, liefde en trouw. Want U hebt tot eer van Uw naam al Uw beloften ingelost.**

Vanuit de hemel is er aandacht voor wat de bidder op aarde doet. Hij buigt zich neer in het heiligdom en dankt voor Gods goedheid en trouw. Want Zijn naam en Zijn beloften zijn wereldwijd bekend.

Het woord voor heiligdom, duidt meestal de tempel aan (die er in Davids tijd nog niet was) waar koningen kwamen bidden (2Kon.19:14). In combinatie met andere argumenten wordt op grond van het woord '**tempel**' het auteurschap van David wel weersproken. Maar in 1Sam.1:9 wordt hetzelfde woord met **tabernakel** vertaald. De tabernakel was het heiligdom in de tijd van David.

Daar komt nog bij dat in vers 2 **ook** de hemel als tempel bedoeld kan zijn. Een roep om hulp bereikt de HERE in Zijn aardse of hemelse tempel (Ps.18). De formulering **in Uw heilige tempel wil ik op mijn knieën gaan** kan ook inhouden dat de dichter op dat moment niet in de tempel is **en** ergens bidt in de richting van Jeruzalem (1Kon.8:48).

Psalm 138 vers 3: **Toen ik U aanriep, hebt U mij antwoord gegeven. U gaf mij nieuwe moed en kracht om verder te gaan.** Toen de dichter riep, antwoordde de HERE **en** gaf hem kracht en moed (Ps.28:6-7; 81:8). Deze toezegging overtuigde David dat de HERE aan zijn kant was, en dat bemoedigde hem, maar op grond van het vervolg kunnen we nog niet denken aan een behaalde overwinning op de vijanden.

Psalm 138 vers 4 en 5: **HERE, eenmaal zullen alle koningen van deze aarde U prijzen, wanneer zij hebben gehoord wat U zegt. Zij zullen liederen zingen over alles wat de HERE doet, want Zijn macht en majesteit zijn onmetelijk groot.** Vervolgens noemt de dichter de koningen van de aarde, die gehoord hebben **of** hopelijk nog zullen horen over de HERE. De dichter wil dan dat zijn woorden zullen worden overgenomen. Laten de koningen de HERE gaan prijzen **en** gaan zingen over Zijn daden en grote majesteit. Dit wereldwijde perspectief zagen we ook in andere psalmen (zoals Ps.67, 96, 98 en 148). Dat hier alleen de koningen genoemd worden, is opmerkelijk, en is een aanwijzing voor een koninklijke dichter.

Psalm 138 vers 6: **De HERE is hoogverheven en ziet vol liefde neer op ieder die zich van zijn kleinheid bewust is. Maar trotse mensen wil Hij niet kennen.** Laten de koningen ook beseffen dat de HERE hoger staat dan zij.

Dat Hij vooral aandacht heeft voor hen **die zich van hun kleinheid bewust** zijn, de armen (Ps.72:12-14). Laten ze daar een voorbeeld aan nemen, want hoogmoedigen of trotse mensen worden tot hun schade direct doorzien **en** wil de HERE niet kennen (Ps.113:6-7).

De trotse, moderne mens, lijkt geen ervaring te hebben in het tonen van kleinheid en nederigheid. In Jakobus 4:6 lezen we: **Maar Hij geeft ons steeds meer genade. Daarom staat er in de Boeken: God keert Zich tegen de hoogmoedigen, maar Hij is genadig voor wie nederig is.**

Over nederigheid wordt in de Bijbel heel veel gezegd. Het is iets wat de HERE ziet en erkent. David nam een nederige positie in. We lezen in Ps.131 vers 1: **HERE, ik stel mijzelf niet boven anderen en kijk niet trots om mij heen. Ik bemoei mij niet met zaken die te hoog gegrepen zijn of die ik niet kan begrijpen.**

In Jesaja 57:15 wordt ons gezegd: **De hoge en doorluchtige, die de eeuwigheid bewoont, de Heilige, zegt: Ik leef in die hoge en heilige plaats, maar ook bij ieder die berouwvol en nederig is, Ik verfris de nederigen en geef nieuwe moed aan mensen met een berouwvol hart.**

In het NT, in 1 Petrus 5 vers 5, lezen we: **Jonge mensen, doe wat de leiders zeggen. U moet in de omgang met elkaar nederig zijn, want God keert Zich tegen de hoogmoedigen, maar Hij is genadig voor wie nederig is.** En in 1 Petrus 3 vers 4: **Het gaat om uw innerlijk, om een vriendelijk en evenwichtig karakter. Dat is een onvergankelijk sieraad dat voor God grote en blijvende waarde heeft.**

Psalm 138 vers 7: **Wanneer ik in grote moeite en zorgen verkeer, houdt U mij vast. U houdt de woede van mijn vijanden bij mij weg en bevrijdt mij door Uw kracht.** Ook al ontmoet de dichter veel gevaren op zijn weg, de HERE houdt hem in leven. Hij redt hem van de woede van zijn vijanden en Gods kracht, Zijn rechterhand verlost hem (Ps.23:4).

Psalm 138 vers 8: **De HERE zal ervoor zorgen dat alles goed voor mij afloopt. HERE, uw goedheid en liefde zijn eeuwig. Laat het werk dat U bent begonnen, niet halverwege ophouden.**

De dichter is zeker dat de HERE zal voltooien wat Hij begon.

Zijn goedheid en liefde - Zijn verbondstrouw - blijft voor altijd. Vertrouwend bidt hij dat de HERE Zijn handen niet aftrekt van Zijn werk. Daarmee blijkt een combinatie van toezeggingen en gebed, net als in Ps.33 - eerst de belofte (Ps.33:18,19) **en** daarna het gebed in Ps.33:22. Maar de hulp van de HERE is **nooit** een vanzelfsprekendheid, omdat er ook voorbeelden in de geschiedenis zijn dat de HERE Zijn handen **wel** terugtrok.

Op een NT manier wordt hetzelfde verwoord in Filippenzen 1 vers 6: **Ik ben er zeker van dat God op de grote dag van Christus Jezus het goede werk dat Hij onder u begonnen is, zal voltooien.**

In de psalmen wordt Israëls geloof vaker naar de buurlanden uitgedragen (bv. Ps.117), maar de focus op de koningen is uniek. De aandacht in Ps.138 ligt helemaal op de machthebbers op aarde. Maar ze moeten buigen voor de HERE. De dichter blijft als koning afhankelijk van Gods bescherming tot de HERE Zijn werk zal hebben voltooid. In de profetische Bijbelboeken wordt dit perspectief verder ontvouwd. Er wordt afgerekend met het kwaad **en** de aarde zal vol zijn van de kennis van de HERE (bv. Jes.2; Zach.14).

De boodschap Van Ps.138 is voor christenen bekend, zij mogen zichzelf zien als Gods werk (Ef.2:10), in wie Christus een goed werk is begonnen dat Hij ook zal afmaken. Daarnaast beseffen zij de aandacht van de HERE voor het gewone, het zwakke en wie nederig is (Luc.1:48;Jak.4:6), voor wie de hoogste Koning erkent. Ook bidden zij in opdracht van 1Timotheüs 2 vers 2: **Bid zo ook voor koningen en alle anderen die een hoge positie hebben, opdat wij in rust en vrede mogen leven en de HERE vrij in alles kunnen dienen.**

We gaan verder met psalm 139.

Ps.139 heeft de vorm van een gebed **en** bevat kenmerken van verschillende genres. Sommige verzen zijn herkenbaar als onderdelen van een klaaglied, andere verzen zijn kenmerkend voor lofpsalmen, maar de centrale thema's duiden eerder op een wijsheidpsalm.

Het hoofdthema van Ps.139 is: de **alwetendheid** en **alomtegenwoordigheid** van de HERE.

De dichter omschrijft - in de verzen 1 t/m 6 - hoe de HERE hem doorgrondt en daarna - in de verzen 7 t/m 14 - hoe hij nooit ontsnapt aan de confrontatie met de HERE, Die alles ziet en weet. Het feit dat dit niet bedreigend is, betekent dat er ook geen aanleiding tot straf bestaat. De dichter beschrijft - in de verzen 14 t/m 18 - hoe hij al voor zijn geboorte het voorwerp was van Gods aandacht. In de verzen 19 t/m 22 gaat de dichter in de aanval tegen zijn aanklagers. Hij roept Gods oordeel over de vijanden af **en** zegt: het zijn **Uw vijanden**. In de slotverzen - 23 en 24 - herhaalt hij zijn eerste vraag, om zelf door de HERE gekend en bijgestuurd te worden.

Psalm 139 vers 1: **Een psalm van David voor de koordirigent. HERE, U ziet alles van mij, U kent mij helemaal zoals ik ben.** Net als Jeremia toen hij onder vuur lag, beroept David zich op het feit dat de HERE hem kent en doorgrondt (Jer.11:20;12:3;17:10). Ook voor ons een grond om met alles uit ons leven naar de HERE te gaan.

Psalm 139 vers 2 t/m 4: **U weet het als ik zit en als ik weer opsta, vanuit de hemel weet U wat ik denk. U ziet waar ik heen ga en weet wanneer ik ga liggen. Alles wat ik doe, is voor U bekend. Elk woord dat ik uitspreek, kent U al, HERE.** De HERE heeft al lang van te voren alles van de dichter doorzien. Of hij nu onderweg is of opstaat, alles is voor de HERE bekend. Er komt geen woord over zijn lippen, of de HERE kent het - ook de woorden die hij uitspreekt. In de Psalmen is het uitspreken van woorden nooit neutraal. Het gaat steeds om goede of kwade plannen smeden, eerlijke of valse getuigenissen afleggen, een wijs of dwaas advies geven, lasterlijk of lovend spreken. In die context is het logisch dat elk woord door de HERE wordt gewogen.

In Ps.73:11 is de reactie van de goddeloze omschreven, hij zegt of denkt: **God kan niet alles weten of God weet niet alles.** Maar de dichter van Ps.139 is door de HERE omsloten van voor en achter.

Psalm 139 vers 5 en 6: **U bent bij mij, naast mij, voor mij, achter mij. Uw hand rust op mij. Het is voor mij onmogelijk dat te begrijpen. Het is zo wonderlijk, zo hoog.** Boven de dichter is Gods hand. Is Gods hand een dreiging of troost? Voor de dichter van Ps.139 is de hand van de HERE duidelijk beschermend.

Dat is ook zo voor iedere gelovige die gehoorzaam met de HERE leeft, maar Gods hand is dreigend voor wie zich tegen Hem verzet. Hoe de HERE een mens zo kan kennen, gaat het menselijke verstand te boven.

Psalm 139 vers 7 t/m 12: Hoe zou ik mij kunnen verbergen voor Uw Geest, waar zou ik naartoe moeten om U te ontvluchten? Als ik naar de hemel ging, zag ik U daar. Als ik neerdaalde in het dodenrijk, zou ik U ook daar ontmoeten. Zelfs als ik vleugels had en ging wonen aan de andere kant van de zee, zou ik U daar ontmoeten. U zou mij vasthouden en Uw rechterhand zou mij stevig leiden. Stel dat ik zei dat de duisternis op mij kon vallen, dan zou het nog licht om mij heen zijn. Ook de duisternis kan niets voor U verbergen. Voor U is de nacht net zo licht als de dag en duisternis betekent niets voor U.

Na een beschrijving van alledaagse zaken gaat de dichter verder met de beschrijving van kosmische zaken. De dichter verklaart dat hij niet kan ontsnappen aan de alziende God, ook al zou hij het nog zo hard proberen. Vanouds is opgemerkt dat dit stuk doet denken aan de pogingen van de profeet Jona om van God weg te vluchten (Jona1:3). Maar er zijn nog meer teksten over dit thema (zoals Am.9:2-4 en Job26:6). Dat een mens niet kan vluchten voor de HERE is slecht nieuws voor hen die Hem ongehoorzaam zijn. In Jeremia 23 vers 23 en 24 vraagt de HERE: **Ben Ik soms een God die maar op één plaats tegelijk is en die niet van veraf kan zien wat zij uitvoeren? Kan iemand zich voor Mij verbergen? Ben Ik niet overal tegelijk, in de hemel en op de aarde?**

Maar voor de dichter heeft Gods alomtegenwoordigheid precies het tegenovergestelde effect. Hij zou absoluut niet weten waarheen hij voor de HERE zou moeten vluchten. De dichter noemt de meest **onbereikbare oorden** op: de hemel, het dodenrijk, de onbereikbare horizon waar de zon opkomt, of de overkant van de verste zee. Als iemand daar echt uit zichzelf heen kon gaan, dan zou hij de HERE ook daar ontmoeten. Niemand kan een plaats in de hemel of op de aarde verzinnen die niet getuigt van de aanwezigheid van God. Vol vertrouwen ziet de dichter van Ps.139 dan ook de dag tegemoet, waarop de duisternis op hem kan vallen - waarmee mogelijk doodsgevaar wordt bedoeld. In Gods licht kan de duisternis zelfs een nacht niet donker maken.

Psalm 139 vers 13 t/m 18: **U hebt mij immers in de buik van mijn moeder gemaakt? Mijn hele lichaam werd door U geweven. Ik prijs U, omdat U mij zo prachtig hebt gemaakt. Alles wat U doet, is wonderbaarlijk. Alles in mij getuigt daarvan. U zag elk van mijn botten, terwijl zij in het verborgene werden gemaakt. U zag mij al toen ik nog geen vorm had. Elke dag van mijn leven stond toen al in Uw boek opgeschreven. Wat betekenen Uw gedachten veel voor mij, mijn God. Zij zijn ontelbaar. Zelfs als ik ze zou proberen te tellen, blijken het er nog meer te zijn dan de zandkorrels. Ik ben voortdurend in Uw nabijheid.**

De dichter beseft dat de HERE hem in de buik van zijn moeder heeft gemaakt. De HERE verdient alle dank en eer om de wonderbaarlijke wijze waarop Hij dat heeft gedaan. Niemand anders dan de HERE zag hoe zijn beenderen, de basis voor het lichaam, langzaam ontstonden - een groei die hier poëtisch wordt omschreven als een weefwerk. Toen hij nog een embryo was, zag de HERE hem. Dit is een heel belangrijk punt vanwege de discussies over het wel of niet toestaan van een abortus. Veel mensen zijn van mening dat de Bijbel niets over abortus zegt, maar we kunnen niet om Ps.139 heen. Terwijl het lichaam werd gevormd, was de dichter een persoon. Zijn hele lichaam werd door de HERE geweven.

Nog voor zijn eerste levensdag had de HERE zijn hele levensduur al vastgelegd en opgetekend in het levensboek. De vermelding van Gods boek (vs.16) waarin Hij het leven bijhoudt, vinden we ook op andere plaatsten in het OT (in Ex.32:32; Jes.4:3; 65:6; Ezech.13:9). Het vormen van de levensdagen legt een verband tussen de vorming van de foetus **en** de gedetailleerde vorming van de latere levensloop. Sterker nog: elke dag staat al genoteerd. Wordt zo de grens tussen voorkennis **en** determinisme (ontkenning van de vrijheid van de wil) niet overschreden, alsof alles al van te voren vastligt? We moeten niet vergeten dat dit poëzie is en geen filosofie. De dichter kan heel goed tegelijkertijd beseft hebben dat de mens zelf invloed uitoefent op zijn eigen leven. Bovendien moeten we deze verzen lezen als onderdeel van zijn betoog van onschuld. Als zelfs zijn diepste geheimen, die hijzelf niet kent, volkomen bekend zijn bij de HERE, hoeveel te meer zijn bewuste daden? In vers 17 sluit de dichter zijn overwegingen af.

Zijn gedachten mogen dan doorgrond worden door de HERE (vs.2), het omgekeerde **is niet waar**. De dichter begrijpt niets van Gods ondoorgroendelijke gedachten. Psalm 139 vers 19 t/m 24: **Mijn God, wilt U Uw tegenstanders doden? Moordenaars, blijf uit mijn buurt! Zij zeggen boosaardige dingen tegen U en gebruiken Uw naam voor hun leugens. Zij zijn Uw vijanden. Ik moet immers wel de mensen haten die U haten, HERE? Ik heb een diepe afkeer van mensen die tegen U in opstand komen. Ik voel een diepe haat tegen hen en beschouw hen als mijn eigen vijanden. God, houdt U mij in het oog en ken mijn hart. Toets mij, U mag alles weten wat er in mij omgaat. Let op of ik soms de verkeerde weg opga. Leidt mij op Uw weg, die naar Uw eeuwigheid voert.**

Net zoals de vorige psalm, loopt ook Ps.139 uit op een gebed om vergelding over vijanden. Dat zijn moordenaars, bedriegers en vermoedelijk ook degenen die de dichter belagen en beangstigen met valse aanklachten. De roep om vergelding staat niet in contrast met het voorgaande. De dichter is een even grote tegenstander van bedrog **en** van onschuldig bloedvergieten als God zelf. Hij wil van hen worden verlost. De genoemde haat is niet zozeer een felle gemoedsuiting als wel een volkomen afstand nemen van verkeerde praktijken. Net als in Ps.26 (vs.2-5) staan het gebed om toetsing **en** afkeer van het kwade ('haat') bij elkaar. De dichter hoeft niet bang te zijn voor hun aanklachten en valse getuigenissen, want de HERE doorgrondt zijn hart, peilt zijn gemoed en kent zijn zorgen. Ps.139 is er mee begonnen en sluit er ook mee af (vs.23). Tenslotte bidt de dichter of de HERE hem steeds wil bijsturen als hij op weg is naar iets verkeerd en hem wil leiden op Gods eeuwige weg.

Het begin van Ps.139, over Gods aanwezigheid en zorg, doet denken aan de bemoedigende woorden die de Here Jezus zegt tot Zijn discipelen, zij hoeven niet bezorgd te zijn, omdat de hemelse Vader zorgt (Matth.6:25-34), zelfs de haren op hun hoofd zijn allemaal geteld (Matth.10:30).

De verzen over het levensbegin geven veel aanleiding tot verwondering. Dat geldt in het bijzonder als de HERE de gewone wijze van voortplanting overslaat in Maria, zodat de Here Jezus mens wordt door een bijzondere werking van de Heilige Geest (Luc.1:35).

In de volgende uitzending lezen we Ps.140 t/m 143.